

TA'LIM TIZIMIDA MULTIMEDIALI O'QUV KURSLARINI YARATISH VA FOYDALANISH

СОЗДАНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ КУРСОВ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Axborot texnologiyalari kafedrası o'qıtuvchısı. Karimov T.X.

Самаркандский институт экономики и сервиса, кафедра информационных технологий, преподаватель. Каримов Т.Х.

Аннотация. Ушбу мақолада таълим тизими мултимедиали воситалар ёрдамида талабаларни ўқитишнинг афзалликлари, мултимедианинг техник воситалари, ахборот технологияларининг ривожланишининг таълим жараёнига таъсири ва натижавийлигига доир фикрлар юритилган. Ахборот коммуникация технологиялари таълим жараёнига жорий этилгандан сўнг мултимедиа воситаларидан фойдаланиш сезиларли даражада ошди. Медиа таълим воситалари таълим муассасалари томонидан кенг қўлланилади. Ушбу ўрганиш усули кенг тушунчаларни тушунишни осонлаштиради ва фойдаланувчиларга уларни анъанавий ўқитиш усулларига қараганда камроқ вақт ичида ўрганиш имконини беради. Мултимедианинг энг муҳим хусусияти интерфаолик- ахборот муҳитида ишлаш жараёнида фойдаланувчига таъсир ўткази олишга қодирлик ҳисобланади.

Калит сўзлар: мултимедиа, дидактика, моделлаштириш, метод, таълим соҳаси, ахборот технологиялари, компьютер, динамик образ, видео ёзув, виртуал лаборатория, графика, анимасия, видео, реал воқеа, мултимедиали таълим дастурлари, компьютерли муҳит, виртуал стенд.

Абстрактный. В данной статье рассматриваются преимущества обучения студентов с использованием мультимедийных средств в системе образования, влияние мультимедийных технических средств, развитие информационных технологий на учебный процесс, их эффективность.

Ключевые слова: мультимедиа, дидактика, моделирование, метод, область образования, информационные технологии, компьютер, динамическое изображение, видеозапись, виртуальная лаборатория, графика, анимация, видео, реальное событие, мультимедийные образовательные программы, компьютерная среда, виртуальный стенд.

Таълим соҳасидаги барча ислохотларнинг асосий мақсади маънавий жиҳатдан мукамал ривожланган инсонларни тарбиялаш, таълим тизимини такомиллаштириш, дарс жараёнларини янги педагогик ва ахборот технологиялари асосида ҳар томонлама замон талабига мос равишда амалга оширишдан иборатдир. Шунинг учун ҳам бугунги кунда таълим - тарбия тизимида компьютер ва ахборот технологияларининг замонвий технологияларидан самарали фойдаланишга алоҳида ёътибор берилмоқда. Бу еса таълим жараёнида ўқувчиларга турли фанлардан билим берувчи педагог кадрларни ахборот технологияларининг замонвий воситаларидан фойдаланишлари учун, энг аввало бу соҳадаги билим ва малака даражаларини ошириш, таълим тизимини техник жиҳатдан таъминлаш, интернетдан фойдаланиш имкониятларини тўла яратиб бериш орқалигина самарали натижага еришиш мумкин.

Таълим тизими сифати ва самарадорлигини оширишнинг асосий усулларидан бири ўқув жараёнида замонавий ахборот коммуникацион технологияларни, шу жумладан мултимедияли ўқув курсларини қўллаш, ўқитувчи ва ўқувчининг интерфаол ўзаро алоқаларини таъминлаш, мултимедияли ўқув курслари ва дарсликларини ишлаб чиқишда юқори малакали кадрларни жалб этишдан иборат бўлади. Мултимедия ахборотларни ҳар хил кўринишларда тасвирлаш ва динамик образларини яратиш, уни кўриш ва ешитиш органлари орқали қабул қилиш ва тасаввур этиш имкониятларини яратади. Мултимедия технологияларида анъанавий технологияларга қараганда ахборотлар матн кўринишда эмас, балки тасвир, овоз ва ҳаракатлар кўринишида ифодаланилиши ўқувчиларни дарсларда фаолроқ, диққатлироқ интилувчан ва кизиқувчан бўлишга ўргатади, чунки тавсия қилинадиган ҳар бир ахборот уларнинг иштироки ва ҳаракати орқали амалга оширилади.

Ахборот технологияларининг жадал ривожланиши таълим фаолиятида ўзгаришларга олиб келди. Компютерлар ва интернет таълимда дарсликлардан интерфаол фойдаланиш ва мултимедия дастурларини қўллаш, турли хил ўрганиш услубларига ега бўлган ўқувчилар учун визуал ва ешитиладиган тарзда бойитилган электрон материаллар тақдимотини осонлаштиради. Айтиш мумкинки компютерли муҳитда ўрганиш, индивидуал ўрганиш тезлигига кўпроқ мос келади ва еслаб қолишга ёрдам беради.

Сўнги йилларда ўқитиш муҳитида тез-тез қўлланадиган ахборот ва ўқув манбаларидан бири мултимедия ресурсларидир. Мултимедия кўп ҳис-туйғуларни жалб қилиш учун яратилган. Мултимедияли таълим муҳити ўрганишни осонлаштиради ва оширади. Компютер муҳитида мултимедия технологиялари билан бойитилган реал ёки виртуал тасвирлар, матнлар, товушлар, графиклар ва расмлар малакали таълим дастурларини тайёрлашга ёрдам беради. Графика, видео, анимация ва овоз каби турли хил воситалар биргаликда тақдим этилганда ўрганиш муҳитида фарқлаш орқали ўрганишни осонлаштиради ва ошириши мумкин деб ҳисобланади.

АКТ соҳасидаги ўзгаришлар ахборотни тақдим этиш, қабул қилиш алмашиш усулларини ҳам ўзгартирди. Электрон ўқув материаллари вақт ва ишлаш жиҳатдан кўп афзалликларга ега бўлсада, улар қайта-қайта фойдаланиш, осонлик билан алмашиш ва кўпайтириш имкониятини ҳам тақдим этади. Компютер ва интернет билан ўзгарган ва ривожланишда давом этаётган таълим муҳитларида қўлланиладиган материаллар компютер билан таълим муқаррар бўлиб қолди. Таълим ва ўқитиш жараёнида

Таълим тизимида мултимедия технологиялари назарий, амалий, кўргазмали, маълумотли, тренажёрли ва назорат қисмларини бирлаштириш ё‘ли билан ўқувчиларга ижобий ва самарали таъсир етувчи восита ҳисобланади. Бундан ташқари таълим тизимида мултимедияли ўқув курсларидан фойдаланиш назарий материалларнинг намойишларини сифатли видео ёзувлари, виртуал лаборатория ишлари ва амалиётларни, турли жараёнларнинг имитацион анимацияли моделларини яратиш имконини беради, бу учун ўқувчиларнинг ўқув синфлари, компютер синфлари, ўқитишнинг техник воситалари хонасида, услубий хоналарда, кутубхоналарда амалий шуғулланишларини ташкиллаштириш лозим бўлади. Таълим тизимида фойдаланиладиган барча мултимедияли ўқув курслари амалий тадбиқдан ва тажрибадан ўтган бўлиши билан бирга, ўзига хос педагогик-психологик хусусиятларга ҳам ега бўлиши керак.

Мултимедияли ўқув курсларининг педагогик-психологик хусусиятлари билим ва кўникмаларни шакллантириш учун фойдаланиладиган ўқув материалларининг тасвирланиш ҳамда ифодаланиш формасига ва кўринишига боғлиқ бўлади. Улар фақатгина мисол ва масалалар ечиш, амалий ва лаборатория машғулотларини бажариш жараёнидагина эмас, балки

бутун ўқув жараёнида ўқувчиларни билим, малака ва кўникмаларини шакллантиришга қаратилиши лозим. Таълим тизимида яратилаётган мултимедиа ўқув курсларининг асосий хусусиятларидан бири, шу мавзуни ўрганишнинг маълум бир нозик жиҳатлари билан аниқланади, улар еса ўз навбатида катта сондаги кўргазмали материалларни талаб қилади, чунки уларнинг иштирокисиз жонли дунёнинг турли туманлигини, уни қуришни зарурлигини, биологик, химик ва физика жараёнларнинг ҳосил бўлиш механизмини ва ривожланишини тўлиқ намоиш қилиб бўлмайди.

Мултимедиа компютерлар сўз, мусиқа ва бошқа овозли маълумотлар ҳамда видео маълумотларни қабул қилади ва улар устида ишлайди. Мултимедиа технологиялари таълим ривожланишининг кафолати ҳисобланади. Мултимедиа технологиялари таълим жараёнини бойитади, ўқув материали таълимий ахборотларни идрок етишни янада самаралаштириш имконини беради. Мултимедиа – бу замонавий ва дастурий воситалардан фойдаланиб, интерактив дастурий таъминот бошқаруви остида ўзаро визуал ва аудиосамара таъсиридан иборат. Гипермедиа – бу мултимедиа объектларда қўлланиладиган гиперматнли восталар билан боғлиқ компютер файлларидир. Таълимни компютер ва бошқа интернет-технологияларидан фойдаланиб ташкил етишда, турли афзалликлар билан бир қаторда, айрим камчиликлар ҳам мавжуд: бу алоқа линиялари билан боғлиқ муаммо бўлиши мумкин. Мазкур муаммоларни СД-РОМ ва ДВД дисклари деб аталадиган оптик компакт дисклар ёрдамида ҳал етиш мумкин.

Таълим жараёнида виртуал стендлардан фойдаланиш таълим сифати ва самарасини ошириб, сарф- харажатларни камайтирибгина қолмай, балки экологик тоза, хавфсиз муҳит яратилиши омили ҳам ҳисобланади. Мултимедиа стендлари воситасида ўқувчилар ҳар қандай ахборотни нафақат кўриб, балки ештиб ҳам хотираларида сақлаб қолиши осонлашади. Таълим жараёнига замонавий мултимедиа технологияларининг жорий етилиши – таълим жараёнини ахборотлаштиришнинг истиқболли ёналишларидан биридир, ҳамда талабалар ва ўқувчиларни интеллектуал ривожлантириш ҳамда жамиятимизни ижтимоий – иқтисодий тараққий еттиришнинг муҳим шартидир.

Таълим тизими учун мултимедиа ўқув курсларини яратишда шу соҳанинг асосий дидактик масалаларидан бири – ўқитишни моделлаштириш ва тасаввурлаш объектларига таъсир қилишнинг умумий методлари муҳим ўринлардан бирини егаллайди. Мултимедиа ўқув курслари аввалги традицион ўқув қўлланмалардан кўп жиҳатлари билан фарқ қилади. Шу жумладан, ўқув материалларини ўқувчиларга тавсия етиш мултимедиа: графика, анимасия, видео, овозли ва товушли ҳаракатлар, реал воқеа ва ҳодисаларни моделлаштириш каби бошқа кўплаб элементлар орқали амалга оширилади, чунки улар натурал объектлар ва кўргазмали куролларнинг камчиликларини маълум бир миқдорда ёки тўлиқ қоплаш имконини беради. Бу еса ўқувчиларни ўрганаётган мавзулар бўйича билим ва малакаларни шакллантиришда ва мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга ега бўлади. чунки улар натурал объектлар ва кўргазмали куролларнинг камчиликларини маълум бир миқдорда ёки тўлиқ қоплаш имконини беради. Мултимедиа ўқув курсларида ўқув материалларини тўлдирувчи ва унинг қабул қилиш даражасини оширувчи кўргазмали воситалари алоҳида жадваллар, график схемалар, расмлар ва бошқалардан иборат бўлган слайдлар, видеофилмлар ва бошқа шунга ўхшаш кўргазмали назарий материаллар орқали тасвирланилиши мумкин. Мултимедиа ўқув курсларини яратишда ва улардан фойдаланиш локал компютер ва Интернет тармоғи кенг имкониятларни очиб беради. Мултимедиа ўқув курсларини бутун дуне компютер тармоғига жойлаштирилиши, улардан ўқув жараёни фойдаланишда тўғридан-тўғри мурожоат қилиш, ўқувчиларга

ахборотларни топиш, излаш ва ўрганиш фаолиятини шакллантириш ва кенгайтириш имкониятларини яратади.

Хулоса қилиб айтганда, мултимедиа ўқув курсларини яратишда энг аввало турли дастурий воситалар билан яратиладиган интерфаол компоненталарга асосий эътиборни қаратиш лозим.

REFERENCES

1. Каримов Т.Х. Средства И Методы Инновационного Менеджмента Инновационными Стартапами. Министерство науки и высшего образования Российская Федерация ФГБОУ ВО «Удмуртский государственный университет» Институт экономики и управления технологическое и социальное предпринимательство. 21.11.2023 года Международной научно-практической конференции.

2. T. X. Karimov Improving Digital Platforms On The Public Procurement Market In The Modern Russian Economy. BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT ISSN: 2835-3579 Volume:02 Issue:07|2023 www.bjisrd.com

3. T. X. Karimov Development Status and Prospects of Telemedicine Technologies BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT ISSN: 2835-3579 Volume:2Issue:6|2023 www.bjisrd.com

4. T. X. Karimov Theoretical Aspect of Technologies of Teaching a Foreign Language as a Second Language. BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT ISSN: 2835-3579 Volume:2Issue:6|2023 www.bjisrd.com

5. Karimov Tolmasbek Xolmo‘min o‘g‘li BARMOQ IZI YORDAMIDA DAVOMATNI ANIQLASH TIZIMI. IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI, 2(1), 6–9. Retrieved from <https://mudarrisziyo.uz/index.php/iqtisodiyot/article/view/201>

6. Б.Исабеков, С.Усмонов, “Таълим тизимида инновацион технологиялардан фойдаланиш ҳозирги замон аниқ технологик илмларни масалалари ва уларнинг ечимлари” Республика илмийамалий конференция, Нукус, 2018-й.